

De Heraut

door de

Bereformeerde Kerken in Nederland.

Het nadrukken van den inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht.

Zondag 20 Juni 1915. N°. 1952.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE. Bureau: Warmoesstraat 98, te Amsterdam.
Insendingen, die later dan Donderdag 's namiddags te 12 uur worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementen: franco aan huis, per drie maanden f. 1.20, voor België per jaar f. 5.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere Buitenland en Ned.-Indië per jaar f. 8 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f. — 10. Abonnementen worden aangenomen door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaren, Postdirecteuren enz.
Advertentie: van 1 tot 8 regels f. 1.20, voor elke regel meer f. — 20. Aanvragen en vermelding van liefdegaven f. — 12 per regel.

Van de Voleinding.

CLXXIV.

VIJFDE REEKS.

XXXVI.

En de Geest en de bruid
zeggen: Kom. En die hoort,
zegge: Kom. En die dorst heeft,
kom; en die wil, neme het
water des levens om niet.
Openbaringen 22 : 17.

Evenmin schuilt er overtuigende kracht in de opmerking, dat de Apocalypse daarom niet van Johannes den apostel kan zijn, omdat de Apostelen in dit geschrift zoo hoog in aanzien worden gesteld. Dit toch, zoo zegt men dan, kon wel geschreven worden door iemand die zelf buiten het Apostolaat stond, en de Apostelen om Christus wille hoogelijk vereerde, maar kon niet plaats hebben in een geschrift, dat van een Apostel zelf herkomstig was. Ga nu na, wat hiervan aan is. Er wordt in de Apocalypse slechts driemaal van apostelen gesproken. De eerste maal in hoofdstuk 2 vers 2; de tweede maal in hoofdstuk 18 vers 20; en de derde maal in hoofdstuk 21 : 14. Wat staat nu in deze drie teksten? In Openb. 22 is sprake niet van de echte, maar van valsche apostelen. Er wordt toch tot den Voorganger in de kerk van Ephese gezegd: Ik weet uwe werken, en uwen arbeid, en uwe lijdzaamheid; en dat gij de kwaden niet kunt dragen; en dat gij beproeft hebt degenen, die zich uitgeven dat zij apostelen zijn, en zijn het niet; en hebt ze leugenaars bevonden. Hieruit is alzoons niets af te leiden. In dezen tekst toch spreekt de schrijver niet van zichzelf, en gewaagt hij evenmin van het twaalfstal. Even minsbetduidend is het beroep der bestrijders van de echtheid der Apocalypse op Openb. 18 : 20. Daar toch is sprake van de verwoesting der tegen God rebellerende groote stad, en nu gaat, naar aanleiding van haar val en vernietiging, een oproeping uit aan de dienaren Gods, om een jubel aan te heffen over dit indrukwekkend oordeel, en van die oproeping nu heet 't in vs. 20: Bedrijf vreugde over haar, gij hemel, en gij heilige apostelen, en gij profeten, want God heeft u oordeel aan haar geoordeeld. Dat de apostelen van iemand, die zelf apostel was, den eereitel van heilige zou ontvangen hebben, kan geen bedenking geven. Niets toch is gewoner, dan dat zelfs de gewone leden der Kerk met den eereitel van heiligen in de apostolische brieven ter sprake komen. In Rom. 1 : 7 noemt de apostel Paulus de geloovigen te Rome: *geloofden heiligen*. Van den Heiligen Geest wordt in Rom. 8 : 27 betuigd, dat Hij naar God voor de heiligen bidt. Zelfs van de armen wordt in Rom. 12 : 13 uitgesproken, dat de meer gegoeden voorzien moeten in de behoeften der heiligen. Wat aanmatigens zou er dan in gelegen zijn geweest, indien Johannes, na als laatste der apostelen te zijn overgeleefd, in een geschrift dat doelde op wat hij de Voleinding zou plaats grijpen, de uitdrukking heilige Apostelen niet gemeden had. Doch zelfs dat greep niet plaats. Het is toch niet Johannes van wien deze uitroep in Openb. 18 : 20 uitgaat. Het is in een hem te beurt gevallen Openbaring, dat hij deze uitroep aanhoort en beluistert. Niet hij is 't die dit zegt, maar hij vangt dat zeggen op. Was nu eerste eisch voor hem die geroepen werd, om deze wonderbare openbaringen te wereld in te dragen, dat hij *uiterlijk* weergaf, wat hem *geopenbaard* werd, en er niets eigenmachtig in wijdde, hoe zou er dan aan Johannes een verwijt van aanmatiging van kunnen gemaakt worden, dat hij ook dit neerschreef zoals 't hem geopenbaard was. Niet anders staat het ten slotte met Openb. 21 : 14. Daar toch lezen we niet anders, dan dat de muur der stad twaalf fundamenten had, en dat in die twaalf fundamenten de namen der twaalf Apostelen van het Lam te lezen stonden. Had nu Johannes, omdat hij zelf apostel was, dit feit moeten verzwijgen? Niet hij ontwierp van die stad het grondplan, maar het plan van die hemelsche stad werd hem *getoond*. Het was de Heere zelf die dit plan in zijn Raad ontwierp. Hier nu wordt aan Johannes een gezicht op dit grondplan gegeven, en nu verhaalt hij eenvoudig wat hij zag. Er is dan ook metterdaad in geen van deze drie plaatsen ook maar het alleringste dat, als voor een apostel onpassend, niet door Johannes zou kunnen geschreven zijn.

Zelfs geldt dit voor de dagen waarin de Apocalypse het licht zag, nog sterker dan het in onze dagen het geval zou zijn. Het is zoo, dat men thans er zeer nauw op toeziet, dat een schrijver toch nooit iets

met betrekking tot zijn eigen persoon zegge, dat naar lof of prijs ook maar zweme. Dat hieronder vaak valsche preutsheid loopt, behoeft geen betoog, maar erkend moet dan toch, dat men thans op dit punt uiterst gevoelig is. Doch zelfs naar dit merk van overgevoeligheid zou op de drie besproken teksten niets hoegenaamd aan te merken zijn geweest, en dit te minder, omdat het woord apostel in deze plaatsen gebezigd werd niet in een gedachte of voorstelling, die Johannes van zichzelf uitgaat, maar in het aan hem geopenbaard. Toch voelt men aan wat ons in Joh. 13 : 23 is medegedeeld, dat in de dagen waarin de Apocalypse te boek werd gesteld, een schrijver zich veel meer in dit opzicht veroorloven mocht, dan thans. Daar toch bericht Johannes zelf van zichzelf, dat hij de discipel was dien Jezus boven alle de anderen liefhad. Er staat toch: En een van zijn discipelen was aanzittende in den schoot van Jezus, welken Jezus liefhad. Zelfs vinden we deze uitdrukking herhaald in Joh. 20 : 2. Daar staat evenzoo: Zij liep dan, en kwam tot Simon Petrus, en tot den anderen discipel dien Jezus liefhad. Dit nu is een wijze van zich te uiten, die thans niet meer bruikbaar zou zijn. Er staat toch niet, dat deze andere discipel Jezus liefhad, doch wel zeer stellig, dat Johannes de discipel was, dien Jezus in zijn bijzondere liefde opgenomen had; iets wat nog te sterker uitkomt in den tweeden tekst waarop we wezen, omdat hier Petrus eerst wordt genoemd, en na hem Johannes, en in dit verband niet van Petrus, maar van Johannes den schrijver door hem zelf gezegd werd, dat Jezus hem, Johannes, liefhad meer dan zijn overige Apostelen. Iets wat nog te meer klemmt, waar in het Evangelie van den discipel dien Jezus liefhad op een wijze gesproken wordt, alsof hij zeggen wilde, dat de Christus hier wel wist, dat hij, Johannes, die bij uitstek geliefde en beminde vertrouweling van Jezus was, want immers hij bezigt deze formule in plaats dat hij zijn eigen naam noemt. In de Apocalypse spreekt hij van: Ik, Johannes, doch in het Evangelie komt zijn naam niet als naam van den schrijver voor, en dient hij zich zelf aan, door zich te noemen den discipel dien Jezus liefhad, als wilde hij zeggen: Nu weet de lezer zelf wel wie dit was.

Ligt alzoos in deze drie teksten niets hoegenaamd, dat Johannes' nederigen zich in verdenking kan brengen, een feit blijft het 1°, dat de schrijver zich zelf als Johannes noemt. Iets wat daarom zoo opmerkelijk is, omdat noch in het Evangelie noch in een der drie Brieven zulk een opzettelijk noemen van des schrijvers naam door hem zelf voorkomt; 2° dat er uit die dagen geen andere Johannes als met zulk een autoriteit bekleed ons bekend is, dat hij enkel door het noemen van zijn naam, en onder het verwijzen van zijn ambtstitel, het gezag van zijn woord in alle Kerken kon doen gelden; 3°, dat Johannes deze Apocalypse gezonden heeft aan de zeven Kerken uit zijn nabuurschap, die hem allen persoonlijk kenden; 4°, dat de echtheid van de Apocalypse aanstonds in den breeden kerkelijken kring is aanvaard; en 5°, dat de verwerping van de Apocalypse eerst bij Dionysius van Alexandrië opkomt. Deze nu werd eerst in 247 bisschop, en was door het beroep der Chelisten op de Apocalypse tegen deze laatste ingeroepen geworden. Het was om een stuk van den inhoud, dat het denkbeeld tot verwerping van het geschrift zelf bij hem opkwam; iets wat evenzoo van de nieuwere critiek kan betuigd worden. Er zijn geen oudere getuigen, die men tegen dit gedenkwaardig geschrift kan aanvoeren, en er zijn geen sporen van opzettelijke vervalsching aan het licht gekomen. Veleer vindt men bij Johannes' verscheiden het gezag van zijn Apocalypse bijna algemeen erkend. En eerst later kwam het verzet tegen de echtheid van dit geschrift zoo goed als uitsluitend daaruit op, dat men zich niet genoemd stuk uit den inhoud niet vereenigen kon. Bijna zonderling is het dan ook, dat Bauer, de geleerde van wien eigenlijk geheel de nieuwere critiek is uitgegaan, en die alzoos tegenover den inhoud van het boek vrij stond, juist omgekeerd de Apocalypse voor echt liet doorgaan, en daartegen de drie Brieven en het Evangelie, als niet van Johannes den Apostel herkomstig, verwierp.

Een sprekend voorbeeld, hoe de verwerpende critiek sieun zoekt in den inhoud van het geschrift, ligt voor ons in hetgeen men afgeleid heeft uit Openb. XI : 1—14. Daar toch lezen we, dat aan Johannes een rietstok (bedoeld is een maatstok) in handen wordt gegeven, een meetroede, en dat een daarbij staande engel Johannes gelast: Sta

op, en meet den tempel Gods, en het altaar, en degenen die daarin aanbidden. Doch laat het Voorf uit, dat van buiten den Tempel is, en meet dit niet, want het is den heidenen gegeven. Dit nu is door vele uitleggers toegepast op den Herodiaanschen tempel, dien Johannes in Jerusaalem gekend had. Daar nu deze tempel in het jaar 70 door Titus geheel verwoest is, zoo werd hieruit afgeleid, dat derhalve de schrijver dit geschrift moest hebben te boek gesteld op zijn laatste in het jaar 68, en dat derhalve binnen twee jaar tijds vervuld moest zijn, wat hier van den Tempel gezegd wordt. Daar nu de overlevering vrij zeker bericht, dat de verbanning van Johannes naar Pathmos plaats greep onder Keizer Domitianus, en deze Keizer eerst tegen het eind der eerste eeuw regeerde, zoo volgt hieruit, naar men beweerde, dat wat blijkt hijsd. XI : 1, 2 vóór 't jaar 70 moet geschreven zijn, niet van Johannes in zijn ballingschap op Pathmos herkomstig kan wezen. Anderen beproefden toen weer de ballingschap op Pathmos naar het jaar 68 terug te schuiven, en de onzekerheid bleef. Doch natuurlijk, geheel de moeilijkheid viel weg, zoodra kon aangetoond, dat hetgeen ook in Hoofdst. XI : 1—14 bericht werd, niet sloeg, en niet kon slaan, op den Herodiaanschen tempel, die in 70 verwoest is, maar verwijzen moest naar den tempel in 't Goddelijk grondplan.

Naar blijkt uit Exodus 25 : 9 heeft God aan Mozes het hemelsche grondplan van Tabernakel en Tempel in een klaar gezicht getoond, en naar dit hemelsche grondplan is hij toen gelast den Tabernakel saam te stellen, gelijk ook daarna Salomo den Tempel weder bouwde naar het architectonisch grondplan van den Tabernakel. De Heere heeft alzoos aan Mozes geen technische gegevens verstrekt, maar Hij heeft Mozes iets *getoond*, iets dat uitkwam in zijn vormen en afmetingen. En dit aan Mozes getoonde was geen verzinning voor een nu komend doel, maar de afbeelding van iets dat reeds bestond, niet hier op aarde, doch in den hemel. Zoo toch lezen we in Exod. 25 : 8, 9: Zij zullen mij een heiligdom maken en Ik zal in het midden van hen wonen, en dan volgt er: Naar al wat Ik u tot een voorbeeld dezes Tabernakels, en een voorbeeld van alle deszelfs gereedschap wijzen zal, even alzoos zult gij het maken. Zelfs wordt in vs. 40 van dit hoofdstuk in Exodus dezelfde last nogmaals uitdrukkelijk herhaald, als er staat: Zie dan toe dat gij het maakt naar het voorbeeld, hetwelk u op den berg getoond is. In Hebr. VIII : 5 wordt hiernaar dan ook uitdrukkelijk verwezen. Daar toch wordt opgemerkt, dat de priesters in den Tabernakel en in den Tempel van Jerusaalem niet dienst verrichtten in een gebouw van aardse vinding of architectonische constructie, maar dat ze het voorbeeld van de schaduw der hemelsche dingen dienden, blijkens hetgeen in Exod. 25 ons als getuigenis van God zelf wordt medegedeeld. En toen Stephanus den marteldood tegenging, en hij voor 't laatst de zake Gods voor het Sanhedrin bepleitte, verwees ook hij er naar, dat de aardse Tabernakel en de aardse Tempel geen constructie was, ineengezet naar menscheijke verzinning, doch naar de afbeelding die God aan Mozes op den berg getoond had. Zoo ontvangen we den indruk, dat er te rekenen valt met drie Tabernakel- of Tempelgestalten. Ten eerste met de tempelgestalte die in den hemel bij God was, en die op den berg aan Mozes is getoond. Ten tweede met de gestalte van Mozes Tabernakel en den Tempel van Salomo en Herodes. En ten derde met de gestalte van den Tempel der Heerlijkheid, gelijk die in een hemelsch beeld aan Johannes, blijkens de Apocalypse, werd te aanschouwen gegeven.

Al zijn nu wij, als zonen van het Westen, aan dit zien der dingen in beeldvorm niet gewoond, daar ons meer het berekenen en het indenken van de dingen toelicht, zoo mag toch daarom bij het zoeken naar het recht verstand der Schrift de eigenaardige Oostersche vorm niet aanstonds verwaarloosd worden, die immers geheel de voorstelling van de Heilige Schrift beheerscht. Zelfs verlieze men hier niet uit het oog, dat de openbaring van het Heilige ons nooit in de lijn van het Westersche begrippen, maar steeds in de gestalte van het Oostersche zien gegeven is. Niet de begrippenwereld is het meer wezenlijke, maar juist omgekeerd de wereld van de voorstellingen. De Apostel Paulus spreekt dit zoo klaarlijk uit, waar hij in Cor. XIII : 12 er op wijst, hoe we in de eeuwige heerlijkheid de heilige dingen zien zullen, en wel zien gelijk ze zijn. Nu zien we nog als door een spiegel in een duistere rede,

maar alsdan zullen we zien aangezicht tot aangezicht. Het zien, gelijk dit nu plaats heeft in 't beeld, zal dan, rijper ontwikkeld, volmond worden in het zien der werkelijkheid. En daartegenover wordt dan uitgesproken, dat de kennis te niet zal gedaan worden. Zijn wij als Westelingen nu eenmaal in de begrippenwereld zoo sterk bevangen, dat kennis ons vaak alles dunkt, en de beeldvorm meer den indruk op ons maakt van een spel der verbeelding te zijn, dan zouden we, door ons aan de kennis te eenzijdig vast te klemmen, alle recht inzicht in een geschrift, als de Apocalypse is, geheel inboeten. Geheel die Apocalypse toch is juist een vertooning van den Raad Gods niet in gedachteconclusies, maar in goddelijke beeldontplooiing, en wie hier niet kan indringen, zal dan ook nimmer de Apocalypse verstaan. Dit gedrag kan dan ook niet in het onzekere blijven hangen. Is de denkform, gelijk wij ons zoo vaak inbeelden, het eenig werkelijke, en komt de beeldvorm hier slechts als illustratie bij, dan ontsluit het mysterie der Schrift zich nimmer voor ons. Dan toch zou men tot deze onhoudbare voorstelling geraken, dat God de Heere in zijn eeuwig Raad en in Scheppingsplan niet anders ware uitgekomen dan als groot-philosoof. God zou dan voor zichzelf een wereldbeschouwing uitgedacht hebben. Naar wat hierin bij besluit was vastgelegd, zou de wereld er dan gekomen zijn, en de vorm van die wereld en al wat in die wereld is, zou slechts toeval-lijgerwijs er uit en er bijgekomen zijn. Dit nu beantwoordt niet aan de realiteit. In den Raad en in het Scheppingsplan Gods is veel meer alles *voorstelling*, heeft alles zijn *voorn*, daarin spreekt de gestalte en in die gestalte is het wezenlijke, terwijl het intellect, het denken, van dien vorm losge-maakt, niet anders is dan maat, verband, werking en doel nagaan. In het wezen der dingen ligt begrip en vorm beide.

Natuurlijk belet dit niet, dat ook wij beelden uit ons leven op de dingen overbrengen. Wat anders toch is onze geheele beeltdspraak, ja, zelfs heel onze menscheijke taal. Ja, zelfs komt het voor, en ligt er niets onbehoorlijks in, dat wij de heilige dingen van het eeuwige door beelden aan ons eindig leven ontleend, zoeken toe te lichten. Maar dit is toevallig, gezocht overeenkomst, en in zooverre wijkt dit van de voorstelling, die in God is en van God ons toekomt, geheel af. Onze beeltdspraak is een willekeurig met elkander vergelijken van twee dingen, ook al hebben ze wezenlijke niets met elkander uitstaande. De eene gebruikt dan ook dit, en ander een ander beeld, en wij zelf verwisselen onze beelden gedurig. Maar heel anders nu is het met den Heere God. Voor Hem, in zijn eeuwige aanschouwing, heeft elk ding zijn eigen beeld en vasten vorm krachtens Gods Raad, en in de daartuit opgekomen Schepping heeft elk ding een vorm, die bij zijn wezen hoort, en spreekt in elken vorm zich iets wezenlijks uit. Het één hoort hier bij het andere. Zich het heerlijke in vormloosheid te denken, is ongerijmd. Wij kunnen abstracties hebben en ons een puur denkproduct vormen, voor God in zijn heerlijkheid leeft alles en is alles *beeld*, en vandaar dat het heilige in de Heilige Schrift ons steeds in zoo rijken vorm toesprekt. Wij neigen er maar al te zeer toe, om 't alles te berekenen, God de Heere daarentegen *toont 't* en laat 't zien. Vandaar dat de Openbaring van het rijk der heerlijkheid, en van alles wat die heerlijkheid voorbereidt, ons steeds in gezichten en in beelden wordt voorgehouden. Hierin geheel in te komen, en dit helder in te zien, kost ons daarom zoo ongewone inspanning. Eerst in het eeuwige leven zal de instrumentering ook van onzen geest op de schittering van die rijk geillustreerde wereld berekend zijn. Nu duizelt het in ons telkens nog. Maar met dat al zijn we bij het raadplegen en uitleggen van de Heilige Schrift er dan toch aan gebonden, dat we den grondregel, die hier geldt, niet niet varen laten, en die grondregel zegt ons, dat de beelden en vormen die ons getoond worden, uitgaan van oorspronkelijke gestalten, gelijk God die in zijn Raad zag, en krachtens zijn Raad verwerkelijkt. Daarvoor nu is natuurlijk de oefening en de ontwikkeling van ons geestelijk oog noodig, en het is niet anders dan de volstrekte ongevoelendheid van zooveel geestelijk oog, dat ze in letterlijken zin niet zien, wat er toch zoo waarachtiglijk is.

Deze kleine uitwijding kon hier niet gemist worden, omdat anders Openb. XI : 1, 2 niet te verstaan is, en bijna niet anders dan van den Herodiaanschen tempel kan worden opgevat. Dan toch onderstelt men, dat Mozes met behulp van een architect den Tabernakel verzon, dat Salomo zich min of meer naar het plan van dien Tabernakel, bij zijn tempelbouw richtte, dat Herodes Salomo's tempel poogde te her-

stellen en te overtreffen, en dat het gezicht in Openb. XI : 1 evenzoo op den van Mozes' architect uitgaande gestalte terug-slaat. Volgens de Schrift daarentegen is de gestalte, waarvan hier sprake is, vorm en uitdrukking van Gods Raad, in dien grondvorm aan Mozes getoond, en aldus door hem nagebouwd. Salomo copieerde, Herodes evenzoo, en waar nu verder, in verband met het eeuwige, weder van Tempel of Tabernakel gesproken wordt, wordt niet gerekend met wat Mozes, Salomo of Herodes construeerden, maar altoos weder met de gestalte die van eeuwig bezugeld lag in het grondplan, dat bij God was, en door God aan Mozes is getoond.

Herleest men nu, na deze noodzakelijke opmerking, wat in Openb. XI staat, dan blijkt uit alles, dat hier van den Salomonischen of Herodiaanschen tempel geen sprake kan zijn. Waartoe toch zou, ware daaraan gedacht, het meten met den rietstok of met de meet-roede dienen, bij zoo geheel uiteenlopende maat als aan beide tempels eigen was. Evenzoo worde er op gelet, dat in den tempel waarvan hier sprake is, noch de offeraltaren noch de toonbroden vermeld worden, maar uitsluitend het reukaltaar met den uitgang der gebeden. Het brand-altaar toch stond niet in het Heilige, en alleen het Heilige is hier bedoeld. En ten derde is hier sprake van de aanbidders in het Heilige, die in Mozes' Tabernakel of in Salomo's en Herodes' tempel niet toegelaten werden. In het Heilige der Heiligen alleen de Hoogepriester; en in het Heilige alleen de priester, en dan nog de priester niet met voor hem persoonlijke gebeden, maar als in tempeldienst optredende. Men voelde dat dit niet klopte, en heeft daarom dat woord *aanbidders* van den priester pogen te verklaren, maar van zelf kon dit niet. Immers wat men bedoelde is vast te stellen, dat hier sprake is van den Tempel van Herodes in het jaar 68. Welnu, in den Tempel in dat jaar kon er geen sprake van zijn, dat dit alzoos zou zijn uitgedrukt. Iets waar dan ten slotte nog bij-komt, dat hetgeen onmiddellijk daarop volgde van de *twee getuigen*, niet op den tempel van Herodes in 't jaar 70 slaan kon. Er is hier dan ook zeer zekerlijk een overbrengen van de Tempel-idee uit het Oude in het Nieuwe Testament, en de aanbidders in het Heilige zijn ongetwijfeld alleen die heiligen die bij Golgotha nederknielen. De uitwendige vorm van tempel en tabernakel was nu verwoest en verdwenen, maar de tempel-idee, de tempelgedachte, gelijk die bij God was, eer ze aan Mozes getoond werd, hield onverwinnelijk stand, en moest nu haar uitdrukking in het geestelijke vinden, om eerst daarboven in het rijk der heerlijkheid weer gerealiseerd te worden. Geheel de beweerde strijd valt dan ook weg. Wat Openb. XI : 1 ons zien laat, ging door, ook al was destijds de tempel van Herodes reeds voor jaren ontheiligd en verwoest geworden. In het minst niet valt derhalve uit dezen tekst te bewijzen, dat de Apocalypse reeds in het jaar 68 gereed moet zijn geweest. Het loopt alles duidelijk, mits men maar niet in wat hier staat leze, wat er niet in kan liggen. Johannes is immers eerst op vergevorderden leeftijd, onder Keizer Domitianus, naar Pathmos verbannen. Toen eerst is deze rijke Openbaring hem ten deel gevallen. En juist toen het wegvallen van het Apostolaat zoo naderende was, heeft de Christus van uit den hemel door Johannes dit zijn Testament aan zijn Kerk op aarde bezegeld.

Gelijk genoegaam bekend is, heeft men gelijksortige bedenkingen tegen de echtheid van de Apocalypse nog pogen te ontleenen aan wat men in Hoofdstuk XIII als op Nero doelende, en in Hoofdstuk XVII als ziende op de zeven Romeinsche Keizers, historisch achtte te kunnen opvatten. Niet anders staat het met de bewering, dat de dogmatische voorstellingen in dit geschrift op tal van punten anders zijn, dan de dogmatische voorstellingen, die in het Evangelie van Johannes en in de Brieven voor ons liggen. Ook wat deze bedenking betreft, hangt 't er maar aan, op welk standpunt men zich plaatst. Vooral sedert het laatste der 18^e eeuw is men van half geloovige zijde er steeds op uit geweest, het aannemelijk te maken, dat elke schrijver, van wien ons een pennevrucht in de Heilige Schrift is toegekomen, zoo zijn eigen dogmatiek er op na hield, en dat derhalve in de onderscheiden deelen der Heilige Schrift ons heel een reeks van dogmatische uitdruksels voor wordt gelegd. Later heeft men vooral in de zoogenaamde *Bijbelsche Theologie* of *Theologia Biblica* allengs heel een reeks van zulke kleine dogmatieken bijengevoegd, om zoo den indruk te vestigen, alsof het in de Heilige Schrift niet één

machtig denken Gods is; dat ons tegenkomt, maar veeleer een bijeenvoeging van allerlei menselijke meeningen. Nu behoort het wel geen nadere aanwijzing, dat wie zoo de zaak opneemt, reeds hiermee alle geloof in de Schrift verzaakt heeft. Immers wie gelooft en belijdt, dat er in de Schrift één doorlopend geïnspireerd openbaring tot ons spreekt, kan geen verschil tusschen de onderscheiden schrijvers aannemen voor *wat de belijdenis der waarheid betreft*. Hiermee valt of staat geheel het Schriftgezag. Iets waar dan nog bijkomt, dat het zoo ongerijmd is, zoo wijdvertakte en uiteenlopende dogmatische voorstellingen bij de onderscheiden schrijvers van het heilige Boek aan te nemen. Van Paulus willen we nu nog wijzen, maar verbeeld u van Petrus, den Galileischen visscher van Capernaum, den eigen wijsgeerige, door hem zelve uitgedachte, hooggeleerde dogmatiek!

Dr. A. K.

„Mijne hand zal niet tegen u zijn”.

De HEERE zal richten tusschen mij en tusschen u, en de HEERE zal mij wreken aan u; maar mijne hand zal niet tegen u zijn. 1 Sam. 24: 13.

Concurrentie is onder menschen een zoo harde zaak. En die vreedsturende concurrentie doet wellicht schier heel ons menschelek leven. Ge moogt wel vragen: „Voor onrust de concurrentie het hart des menschen niet?”

„Meest hoort men van concurrentie in 't winkelen. Minder op de dorpen, omdat in een gewoon dorp veelal maar één zaak in elk vak gedreven wordt. In de grootere steden daarentegen, waar schier in elke buurt meerdere winkels van gelijke soort hun waar te koop aanbieden, is concurrentie het klagwoord van den dag.

Telkens hindert 't, als een vroegere klant van u nu uw winkel voorbijgaat, en zoo ge hem in ziet gaan bij uw concurrent en buurman. Sterk prikkelt het, zoo ge dien concurrent allerlei middel ziet aanwenden om aller aandacht op zijn zaak te vestigen. En merkt ge dan, dat uw concurrent, om zijn zaak te doen bloeien, middelen aanwendt, die er toch eigenlijk voor de rechtbank der eerlijkheid niet met goed kunnen, dan komt er zoo licht bitterheid in uw hart op, voelt men de verleidende werken, om insgelijks tot zulke middelen zijn toe vlucht te nemen, en valt meer dan één tenslotte zelf in een zonde, die hij voorheen zoo scherp in zijn buurman veroordeeld had. Het kwam nu zelfs zoover, dat er een wet tegen uit zal gaan, om althans het ergste te stuiten.

Alleen maar, beeld u nu niet in, dat enkel in de winkelaankoop of in 't bedrijf de concurrentie haar gevaarlijke rol speelt.

Om 't maar aanstonds van den vlak tegenovergestelden, d.i. van den geestelijken kant te nemen, concurrentie is er zelfs soms onder Bedienaren des Woords, vooral waar er in een kerk maar twee zijn. Trekt dan de één sterk, en slaagt de ander er niet in, even machtig te boeien, dan krijgt ge zoo licht de concurrentie van de volle en de leegte beurt. En o, vraag dan niet, wat er in de eene pastorie soms over den bewoner der andere pastorie geklaagd wordt.

En zoo is 't letterlijk in heel ons menschelek saamleven.

Bij de artsen in een groote stad merkt ge telkens hetzelfde. Bij de advocaten is 't niet anders. Onder lesgewende docenten vindt ge 't evenzoo.

Zelfs ook buiten beroep en bedrijf ontwaart ge zoo telkens de concurrentie, wie op een meeting met zijn spreken het meeste succes heeft, wie in een gezelschap door zijn discours het meest opgang maakt, wie bij het turnen den ander de loefsteeft, en niet 't minst zelfs woelt de concurrentie in de behaagzucht van de maagden onder de jongelingen, en van de jongelingen in den kring der maagden.

Tot op school toe komt die concurrentie uit, wie no. 1 en wie no. 2 zal zijn. Van de hoogste sport van de levensladder tot de laagste is 't altoos weer de concurrentie, die een macht in ons saamleven blijkt te zijn.

En wat hierbij 't bangste aandoet, onze God heeft 't altoos gewild.

Of is 't niet zoo, dat de krachten op elk gebied van ons menschelek leven zoo ongelijk zijn toebedeeld. Wat prachtige zang krijgt ge op eens te beluisteren, en gij, arme, kunt zelfs de maat niet houden. Wegslendend was het welsprekend woord dat ge opvingt, en gij stamelt er ge uw dierden volzin haalt. En zoo is 't met alles. Gaven en talenten worden door onzen God ons toebeschikt. En altoos weer is 't, de één tien, de ander drie, en de derde slechts één talent.

Spant nu 't leven, op wat manier ook, dan is de één de gelukkigste die roem inoogst, de ander de achterblijver die nauwelijks meetelt. Dit nu kan niet anders dan concurrentie geven. Waren allen gelijk in talent en gaven en sociale positie, zoo zou er geen concurrentie optekomen. Thans, nu ongelijkheid vast doorgaande regel is, kan de concurrentie niet uitblijven. En groot zelfs is 't goed, is de winste, is de vooruitgang die we aan deze concurrentie dank zeggen. Dege, scherpe concurrentie maakt slapende suikers wakker, en verhoogt, ja verdubbelt soms hun kracht. Een strek van 't land zonder concurrentie is als doodgeboren. Waar scherpe concurrentie heerscht, staat het wakker leven zooveel hooger.

Alleen maar, en dit is het droeve, gelijk in alles, zoo sluip ook in die concurrentie het gif der zonde in. En dan is er bijna geen actie in 't saamleven, die doodelijk rondwaart, bitterder haat en nijdver opwekt, en in meer volstrekten zin alle liefde voor 't nijdig egoïsme doet lijden.

Zie 't maar hoe 't zelfs tot in de politieke partijen toegaat. Ook die toch kunnen niet anders dan van concurrentie leven, en zeg nu zelf, is er één erf in het leven, waarop de boze drit minder den tegenstander spaart of ontrent, dan juist de politiek?

Maar hoor nu den van God geroepen Psalmist hierover.

Ook David was in hange concurrentie, en wel in een concurrentie waarin een roeping van Godwege hem geplaatst had. Eerst was Saul op Gods bevel door Samuel gezalfd, en, na Saul's val in zonde, ging tot Samuel gelijk bevel van Godwege uit, om nu weer David, Isai's zoon, tot Koning van Israël te zalven.

Strenger, strafte concurrentie was bijna niet

denkbaar. Concurrentie niet in de lagere sfeer, maar in de hoogste sfeer, in de sfeer van het Koninkrijk gezag.

Natuurlijk, Saul had na zijn uitwerping moeten zwichten. Hij mocht aan David geen concurrentie aandoen. Maar Saul wek niet. Hij wilde de kroon niet afleggen. En van dit oogenblik af stond Saul tegen David als concurrent in het Rijksweld over. Zoo scherp zelfs over, dat Saul 't op David's leven toelagde.

Met de sliep, die David in de spelonk van Sauls kleed afsteek, kwam dit tot botsing. David had Saul, die sliep, met zijn lans kunnen doorsteken. Zelfs werd David er door zijn manschap toe geprikkeld. Maar hij weerstaat de verzoeking. Hij doet 't niet. En als een oogenblik later Saul tegenover hem staat, en op hem afkomt, roept hij hem op kalmen toon uit de verte toe: „De Heere zal richten tusschen mij en tusschen u, en de Heere zal mij wreken aan u; maar mijne hand zal niet tegen u zijn!”

Kan wie door onheilige concurrentie gedrukt wordt, hooger standpunt innemen?

Niets toch is er in dit zeggen van David van zoetsappige vergoelijken van het onrecht. Wat recht is moet als recht geëerd, maar ook het onrecht, tot in den tegenstander of benijder, gevoelt. Als ook u, in wat concurrentie ook, metterdaad onrecht voor Gods heilig oog wordt aangedaan, mag dit niet verloofd, noch weggedoeld, maar mag en moet 't geklaagd aan God. Hij zal richten.

Maar geeft ge zoo het ongerechte leed, u door uw concurrent aangedaan, aan uw God over, dan moet 't leed van uw hart ook af zijn.

En of uw tegenstander dan al voort moge gaan, u het leven te verbitteren, dit geeft u nog in 't minst geen vrijheid om zijn bitterheid met bitterheid uwerzijds te beantwoorden.

Integendeel, juist om te toonen, dat ge uw leed over geleden onrecht waarachtiglijk aan uw God hebt overgegeven, mag er in uw hart zelfs geen bitter gevoel tegen uw belager blijven woelen.

Ge moogt, en moet zelfs, uw leed aan uw God klagen, maar zelf zult ge geen rechter zijn, en uw hand mag niet tegen uw concurrent, niet tegen uw tegenstander, niet tegen uw belager zijn opgeheven.

Wat ge aan Gods hand overgeeft, is uit uw hand weg.

Dr. A. K.

Amsterdam, 18 Juni 1915.

Tegen 't einde der tweede eeuw leefde te Rome een christelijk advocaat Minucius Felix geheten, even beroemd door zijn vaardigheid in de edele pleitkunst als door zijn fijn ontwikkelde smaak. Beide kwaliteiten maakte hem zeker bij uitnemendheid geschikt om voor het publiek van zijn tijd een apologie van het Christendom te schrijven, waarin hij de leer en het leven der Christenen verdedigt tegen de bezwaren en lasterlijke geruchten, die tegen hen werden rondgestrooid. Hij doet dat niet in een stijf en geleerd betoog, maar in den gezelligen vorm van een dialoog tusschen twee van zijn vrienden, die hij saam laat disputeren, gezeten op de pier bij de modebadplaats der Romeinen, Ostia; de eene vriend, Caecilius, is een filosofisch bijgewerkte heiden, die als representant optreedt van wat 'n verlicht Romein van die dagen voor bezwaren tegen het Christendom had; de ander is Octavius, die het Christendom verdedigt, en naar dezen laatste is de apologie genoemd geworden.

Interessant is deze apologie nog altoos, niet alleen omdat men er uit leeren kan hoe de paganistische wereld van die dagen over het opkomend Christendom oordeelde, maar ook omdat men bij het lezen telkens getroffen wordt door sterke trekken van overeenkomst, die dit oude paganismen met het paganismen van onzen tijd vertoont.

Zoo komt, om nu maar op dit ene punt te wijzen, in dezen dialoog ook ter sprake de quaestie van de *lijkerbranding*. Lijkerbranding was destijds te Rome de gewone vorm van „begraven”, en het gaf niet weinig aanstoot en ergernis, toen de „lichtschuive” secte der Christenen, zooals Caecilius ze noemt, — precies zooals onze liberalen spreken van de „nachtschool” — met deze gewoonte braken en hun dooden begroeven in de Catacomben. Dat verschil was natuurlijk niet toevallig; Caecilius althans was zeer goed, dat het samenhang met het geloof der Christenen aan de opstanding der dooden. Vandaar dat Caecilius begint met dat geloof aan de opstanding der dooden bespottelijk te maken; 't is, zegt hij, een oudwijfsche fabel, te meenen, dat onze lichamen, die tot stof en asch vergaan zijn, weer zouden kunnen opstaan. En met de bekende argumenten, waarmee ook nu een „verlicht denker” aan een Christen de dwaasheid van dit opstandingsgeloof zou trachten duidelijk te maken, tracht ook hij aan te toonen, dat het met de wetten der natuur en met alle redelijkheid in strijd is, aan zulk een opstanding te gelooven. Toch is het, zegt hij, op dien dwazen grond, dat de Christenen een afschuw hebben van de brandstapels, waarop wij de lijken verbranden, en de begravenis in de vlammen veroordeelen. Als of, zoo gaat hij spottend voort, niet elk lijk toch door verloop van tijd weer in stof wordt opgelost, en het er iets toe doet, of het door de wilde dieren verscheurd, door de zee verteerd, door de aarde bedekt of door de vlammen verbrand wordt. Indien, voegt hij er hoegwijls aan toe, de lijken er gevoel van hebben, dan is immers elke manier van begraven voor hen een pijnlijke straf; maar indien ze er niets van voelen, dan is 't een weldaad, hoe sneller 't ontbindingsproces afloopt.

Is 't nu te sterk gesproken, wanneer men van Christelijke zijde in den zonderlingen ijver, waarmee men in sommige kringen thans weer voor de invoering van de lijkerbranding ijvert, een terugkeer naar dit oude paganismen ziet? Niet alleen, omdat men in deze kringen, evenals Caecilius dit deed, het Christelijk geloof aan de opstanding des vleeschels als een oudwijfsche fabel beschouwt, maar ook omdat men ons met precies dezelfde argumenten aan boord komt als deze heiden uit het oude

Rome, om te betoogen, dat het voor een Christen er toch eigenlijk niets toe afdoet, of men zijn lijk verbrandt dan wel 't begraaft, want dat het in beide gevallen toch evengoed tot stof terugkeert.

Dienstplicht voor Theologen.

Nu de Regeering algemeenen oefenplicht wil invoeren om het geheele volk weerbaar te maken, wanneer een buitenlandsche vijand onze onafhankelijkheid bedreigen zou, is de vraag opgekomen, of de dusver bestaande vrijstelling voor Theologen van militairen dienst niet behoorde opgeheven te worden.

De Theologische studenten te Leiden hebben zich reeds met een verzoek in dien geest tot de Regeering gewend en daarbij steun ontvangende van de Theologische studenten aan de Stedelijke Universiteit te Amsterdam. De Theologische studenten te Groningen verklaarden echter, niet met dit verzoek te willen meegaan, en evenzoo oordeelden de Theologische studenten aan de Vrije Universiteit. Naar het ons voorkomt, terecht.

Al waardeeren we toch de vaderlands-liefde van de Leidsche studenten, die in tijd van nood het vaderland willen helpen verdedigen, toch kan dit doel zeker wel langs een anderen weg worden bereikt. De bestaande vrijstelling wil niet zeggen, dat een theologisch student niet dienen mag, maar dat hij op zijn verzoek vrijstelling verkrijgen kan. Wie de vrijstelling van theologien niet billijk acht tegenover de andere studenten, of eventueel voor het vaderland wel de wapenen wil dragen, heeft dus niets anders te doen, dan dit verzoek om vrijstelling niet in te dienen.

Een geheel andere zaak is het echter, de vrijstelling uit de wet weg te nemen, waardoor oefenplicht voor alle theologische studenten verplichtend zou worden. Indien deze oefenplicht nu alleen verplichtingen meebracht voor deze theologen, zoolang ze student waren, zou hiertegen minder bezwaar bestaan. Toen tijdens den oorlog met België een Leidsch vrijwilligers-studentencorps mede ten strijde optoog, heeft zich daarbij menig theoloog gevoegd.

Geheel anders staat de zaak echter, nu uit dezen oefenplicht zou voortvloeien, dat deze studenten, wanneer ze straks predikant zijn geworden, ook tot actieven dienst in het leger zouden kunnen worden geroepen. En al zijn er thans reeds stemmen van enkele predikanten in de pers opgegaan, die openlijk verklaarden, dat ook voor de predikanten de vrijstelling moest worden afgeschaft, omdat ze als burgers van het vaderland even goed als ieder ander burger verplicht zijn het vaderland te verdedigen, toch schijnt ons dit standpunt niet zonder ernstige bedenking te zijn.

In Frankrijk, waar de Staat al zeer weinig rekening houdt met Kerk en Religie en de revolutionaire beginselen het diepst zijn doorgedrongen, zijn ook de Protestantse predikanten, Roomsche priesters en Joodsche rabbijnen tot den krijgsdienst verplicht; maar in Duitschland, waar de Religie nog veel hooger in eere staat in het volksleven, zijn de geestelijken van den krijgsdienst vrijgesteld; en nog onlangs heeft Duitschlands keizer, toen ook hier de aandrang opkwam om deze vrijstelling op te heffen, zich hiertegen bevestigd verzet. En we maken er geen geheim van, dat we in dit opzicht veel liever met Duitschland dan met Frankrijk medegaan.

Voorreest, omdat het niet past bij het ambt van een Dienaar des Evangelies, dat hij actief aan den krijg deelneemt. Als veldpredikant mag hij in 't leger op zijn plaats zijn, maar niet als mede combattant. Toen in den Hugenootenoorlog in Frankrijk sommige protestantse predikanten megingen vechten als soldaat of kapitein, heeft Calvijn dit bevestigd afgekeurd. „Het is geen passende daad voor een predikant, schreef hij 16 Mei 1562 aan de predikanten te Lyon, dat hij soldaat of kapitein wordt, en nog veel erger is het, wanneer hij den kansel verlaat om de wapenen te gaan dragen”.

Maar ook afgezien daarvan heeft het land er veel meer belang bij, dat de predikanten, wanneer de jammer van den oorlog over ons land kwam, in hunne gemeenten zouden blijven om daar troost, bemoediging en steun te bieden, dan dat hun betrekkelijk klein getal een weerkracht aan de grenzen kwam versterken. Reeds in Augustus van het vorig jaar, toen een oogenblik de oorlogspaniek de menschen om het hart sloeg, bleek, hoe de gemeenten haar predikanten geen dag konden missen, en welk een machtigen invloed ten goede van hun aanwezigheid uitging. En natuurlijk zou dat nog veel sterker gevoeld worden, wanneer er oorlog kwam en ons land zelfs aan een invasie van den vijand werd blootgesteld. De herder hoort dan bij de kudde en zijn plaats is dan niet op het slagveld. Het luttel nut, dat hij daar zou kunnen doen, weegt niet op tegen de ontzaggelijke schade, die door zijn afwezigheid de Kerk zou lijden.

Een droeve breuke.

Het voorstel van de Utrechtsche professoren, dat de Hervormde Synode trachten zou een modus vivendi te vinden, waarbij de verschillende richtingen in de Hervormde Kerk zich zelfstandig kerkelijk organiseren zouden met behoud alleen van den administratieve band, heeft niet alleen, gelijk te wachten was, scherpe tegenkanten gevonden bij de Confessioneele, maar ook de *Waarheidsvriend*, het orgaan van den Gereformeerde bond, keurde het indienen van dit voorstel openlijk af en verklaarde er niet mee mede te kunnen gaan.

Gevolg daarvan is geweest, dat Prof.

Visscher zijn arbeid als mede-redacteur van de *Waarheidsvriend* gestaakt heeft en bedankte als lid van den Bond, waarbij hij vrij scherpe woorden aan het adres van den Bond voegde.

In dezen binnenlandschen oorlog willen we ons niet mengen. Alleen vergunne men ons, dat we ons hartelijk leedwezen uitspreken over de droeve breuk, die daardoor ontstaan is in de gelederen van hen, die voor herstel der Gereformeerde Kerk ijveren.

Nu door de afvaardiging van een modernen ouderling uit Drenthe de meerderheid op de a.s. Synode der Hervormde Kerk vermoedelijk verplaatst is van rechts naar links, jubelt men reeds van moderne zijde, dat de orthodoxie de nederlaag heeft geleden. Alleen een zeer krachtige en een vure actie van allen, die voor de belijdenis der Kerk opkomen, kan wellicht nog invloed uitoefenen op de leden der Synode, die min of meer wankel staan in hun overtuiging. En wanneer het nu blijkt, dat in de gelederen dezer bondgenooten zelf de splitszwam is binnengedrongen en een zoo invloedrijke persoonlijkheid als Prof. Visscher als Achilles naar zijn tent is gegaan, vreezen we, dat dit een droeve nederlaag der Christusbelijders voorspelt.

Ons smart dit, want het broederlijk samengaan van Confessioneele en Gereformeerden, de medewerking van de meer rechts-ethischen en de krachtige actie in heel het land, scheen hope te bieden, dat het eindelijk gelukken zou, in de Hervormde Kerk paal en perk te zetten aan het veldwinnen van het modernisme.

Thans vreezen we, dat heel deze met gloed en bezieling opgezette beweging in een dood slop is terecht gekomen.

Voor een vijand, die met innerlijke gedeeldheid geslagen is, is de Hervormde Synode heusch niet bang. Alleen eendracht had ook tegenover haar macht kunnen zijn.

De kinderen des Verbonds.

IV.

De gewone bedenking, die men telkens weer hoort aanvoeren tegen de verbondsbeschouwing van de kinderen der geloovigen, dat zij, althans ten opzichte van het grootste deel dezer kinderen, niet anders wezen kan dan een *fictie*, en dat zulk een fictie niet alleen in *strijd is met de waarheid*, die bovenal in Gods gemeente moet geëerd worden, maar dat ze ook een *groot gevaar* meebrengt voor deze kinderen des verbonds zelf bij het opwassen, mag daarom geen grond voor ons wezen, om deze leer onzer Gereformeerde vaders, gelijk ze in ons Doopsformulier zoo bevestigd hebben uitgesproken, te verwerpen omdat, gelijk we hebben aangetoond, deze leer geen menschelek uitendsel is maar de weergave van *God de Heere ons in zijn Woord heeft geleerd*. Dezelfde bedenking zou bovendien, zoo merkten we op, met evenveel recht kunnen worden ingebracht tegen de beschouwing, die Gods Woord ons evenzeer geeft aangaande de volwassen leden der gemeente, want ook dezen worden allen, zonder onderscheid, door de Apostelen aangesproken als „geheiligden in Christus Jezus”, als „geliefden Gods”, als „geloovige broeders in Christus”, hoe wel er toch geen twiifel over bestaan kan en het ook uit den inhoud van de brieven der Apostelen zelve genoegzaam blijkt, dat waarlijk niet al de leden dezer gemeenten, aan wie deze brieven gericht waren, daarom werkelijk kinderen Gods zijn geweest.

Nu weten we natuurlijk zeer goed, dat dit argument daarom weinig indruk op de tegenstanders van de verbondsbeschouwing der kinderen pleegt te maken, omdat ze — op hun standpunt volkomen consequent — natuurlijk evenveel bezwaar er tegen hebben, wanneer een Dienaar des Woords thans op dezelfde wijze, als de Apostelen dit deden, de gemeentelieden zou aanspreken als „heiligen in Christus”, maar maar daaruit blijkt dan ook te meer, hoe hun beschouwing heuch niet alleen bij de kinderen des Verbonds maar evengoed bij de volwassen leden der gemeente lijnrecht in strijd is met Gods Woord. We bedoelen dit niet in onvriendelijken zin, alsof deze broeders, onder wie vaak zeer ernstige mannen gevonden worden, daarom met opzet, wat Gods Woord ons leert, zouden verwerpen. Integendeel, ze meenen volkomen ter goeder trouw, dat ze voor de heiligheden Gods opkomen, dat de leer, die ze bestrijden, een uiterst gevaarlijke leer is, waardoor de zielen op een dwaalweg worden geleid, en ze beroepen zich voor hun gevoelens op tal van uitspraken van de Schrift, wier gewicht allerminst door ons ontkend wordt, zooals: dat niet alles Israël is, wat Israël heet; dat wie den Geest van Christus niet heeft, hem niet toekomt; dat zonder wedergeboorte niemand in het Koninkrijk der hemelen kan binnengaan. Maar al geven we dit alles toe, hun fout ligt daarin, dat ze de Schrift zoo *eenzijdig* lezen; dat ze wel een oog hebben voor al zulke uitspraken in Gods Woord, waarin gewaarschuwd wordt om niet te vertrouwen op de besnijdenis, of op de vleeschelijke afstamming van Abraham, of op het behooren tot het vleeschelijke Israël, en dat ze daarentegen heenelezen over die andere, even bestelde uitspraken der H. Schrift, waarin Gods Woord ons leert, hoe we naar het oordeel der liefde en onze kinderen en de volwassen leden der gemeente als kinderen Gods hebben te beschouwen. Daarom hebben we op deze uitspraken der Schrift nogmaals met volken nadruk gewezen, niet alleen om de verbondsleer onzer Gereformeerde Kerk daardoor opnieuw te bevestigen, maar ook om, kon het, de oogen dezer broeders te openen voor wat toch zoo duidelijk door Gods Woord ons wordt geleerd.

Voorat we thans nadert ingaan op de vraag, wat uit deze verbondsbeschouwing

volgt zowel ten opzichte van het recht onzer kinderen op de teekenen en zegelen van het Genadeverbond, als van hetgeen we aangaande onze kinderen te gelooven hebben, wanneer God de Heere hen vroeg uit het leven wegneemt en van de wijzen, waarop we, wanneer God de Heere hen in het leven laat, ze hebben op te voeden, dient echter eerst duidelijk te worden gemaakt, waarom deze verbondsbeschouwing van de kinderen der geloovigen waarlijk geen fictie is, gelijk men beweert, maar wel degelijk een realiteit, en wel een realiteit die voor deze kinderen des verbonds zelfs een ontzaggelijke verantwoordelijkheid met zich medebrengt. Indien deze verbondsleer niet anders inhield, dan dat de *ouders* naar Gods Woord hun kinderen hebben te houden voor kinderen Gods, erfgematen van het Koninkrijk der hemelen en geheiligd in Christus Jezus, dan zou, wanneer zulk een kind bij het opwassen bleek geen kind van God te zijn, Merin alleen een smartelijke teleurstelling voor deze ouders liggen, maar voor het kind zelf zou hieruit natuurlijk geen verzwaren van zijn schuld kunnen voortvloeien. Maar dit is niet zoo. *God zelf* noemt deze kinderen „zijne kinderen”, verklaart, dat Hij het verbond zijner genade met hen heeft opgericht en verzegelt hun dat in den doop; en wanneer ze dan toch bij het opgroeien dien God niet willen dienen en of openlijk de wereld kiezen en tot ongelooft vervallen, of bij een uitwendig Christelijken wandel en een zogenaamd historisch geloof in hun hart de genade Gods verwerpen, dan staan ze tegenover God den Heere schuldig, niet zoolks ieder zondaar schuldig staat, maar schuldig als *verbrekers van het verbond*, dat Hij met hen heeft gemaakt, en zal daarom hun oordeel te schrikkelijker wezen. Dat is het, wat God de Heere bij Israël, zijn bondsvolk, klaagt, wanneer het naar Hem niet luisteren wil: „zij hebben het verbond overtreden, als Adam” (Hosea 6:7). En zoo zal Hij ook eens in den dag des oordeels tot deze kinderen des verbonds spreken. De gedachte, alsof dit verbond der genade, dat God met ons en onze kinderen oprecht, eigenlijk alleen beteekent en waarde zou hebben voor de uitverkoren kinderen onder hen, maar niet voor alle kinderen, ook voor hen, die verloren gaan, is dan ook ten eenemale onjuist. Het is niet het Genadeverbond zoolks het is met Christus zelf en met het Evangelie. Christus is niet alleen ter opstanding, maar ook tot een val gezet voor Israël; het Evangelie is niet alleen een reuke des levens ten leven, maar ook een reuke des doods ten doode. Men kan nu eenmaal niet met Christus en met het Evangelie in aanraking komen, of er gaat van dien Christus en van dat Evangelie een werking uit, zoo niet ten zegen, dan ten vloek. Daarom zegt Christus zelf, dat het Sodom en Gomorra verdraaglijker zal zijn in den dag des oordeels dan hun, die het Woord Gods gehoord en het verworpen hebben. En zoo is het ook met dit Genadeverbond, waarin God de Heere onze kinderen opneemt; is het hun niet ten zegen, dan verzaakt het hun oordeel. Daarop wijst de Schrift ons telkens weer. Zoo zegt de Apostel Paulus: „hoeveel te zwaarder straf zal hij waardig geacht worden, die den Zoon van God vertreden heeft en het bloed des testaments, waardoor hij geheiligd was, onrein heeft geacht en den Geest der genade smaadheid heeft aangedaan” (Hebr. 10:29). En evenzoo zegt de Apostel Petrus, dat de valsche profeten, *die den Heere, die hen gekocht had, verloochend hebben*, daarmede een haastig verderf over zich zelf hebben gebracht (II Petrus 2:2). Men verzwakt deze uitspraken der Schrift en laat den ontzaggelijken ernst, die daarin ligt opgesloten, niet tot zijn recht komen, wanneer men dit: „het bloed des testaments, waardoor zijn geheiligd waren” of „den Heere die hen gekocht had”, alleen verstaat van wat de gemeente naar het oordeel der liefde van derulken gedacht had, of van hetgeen, waarvoor ze zich zelf vroeger hadden uitgegeven, maar dat nu achteraf een leugen bleek te zijn. Calvijn, onze beste exegeet, die nooit de Schrift verdraaide om haar pasklaar te maken naar een vooropgezet systeem, maar die altoos ootmoedig buigt voor Gods Woord, denkt er niet aan, om bij zulke teksten met allerlei exegetische kunstenaarjen aan de klem van Gods woord te willen ontkomen. Hij neemt ze in volten ernst als waarschuwing, hoe God over derulken oordeelen zal. En hierop komt het metterdaad aan. Er is in deze teksten sprake niet van *ons oordeel*, maar van het *oordeel Gods*, en dat oordeel zal te schrikkelijker wezen, zegt de Apostel, omdat zij voor God schuldig staan, alsof zij het bloed des testaments, waarmee zij geheiligd waren, onrein hebben geacht en alsof ze den Heere, die hen gekocht had, verloochend hadden. Zoolks de Apostel Paulus in I Corinth 15:27 omtrent de ongelooovigen, die ten Avondmaal gaan, zegt, dat wie onwaardiglijk het brood eet, of den drinkbeker des Heeren drinkt, schuldig zal zijn aan het lichaam en bloed des Heeren en daarom zichzelf een oordeel eet en drinkt. Zeker, de ongeloofige ontvangt niet de waarheid des Sacraments, gelijk onze Geloofsbelijdenis in Artikel XXXV het uitdrukt, want hij ontvangt niet Christus, die door het Sacrament beteekend wordt. Maar al is het, dat hij alleen het uitwendige teken ontvangt, hij wordt toch door God zoo schuldig geacht, alsof hij metterdaad aan het lichaam en bloed van Christus zich vergrepen had. En zoo nu is het ook met den doop, die het Sacrament is van de afwassching met Christus bloed. Waarachtig niet dat bloed gewassen wordt, natuurlijk alleen Gods uitverkoren kind; dat ontvangt alleen de waarheid van het Sacrament; maar toch zal ieder kind, dat den doop ontving, wanneer het ongeloofig opgroeit, voor God

den 1
het b
den 4
en ve
den 7
den 7
den 1
in die
degen
wanen
door 1
hun 2
voor 3
Christ
om ni
zijn 1
wien
gaten
dat is
zulk o
oorden
Christ
Het 1
schrik
te stell
zwaar
Gelijk
wie ce
tot afv
dat eer
ware e
(Luc. 1
Zoo
schouw
mensch
Heere
waarna
kinderen
want, n
niet, n
opgevo
Rijk Ge
zouden
Heere c
dit een
die de
Moloch
vragen
maar w
gedaan.
het opv
bonds 1
dan te
om nu
spreken
door z
vertride
gekocht
hebben”
Zoo t
van de
vaderen,
lijk de
leer de
maken,
ring en
een ing
doen ge
verbonds
de ouder
zaggelijk
opvoedin
en ze z
zelf, in
ken, veel
om hen
komen.

1. De
Dordtsch
— Kampi
De em
boek van
ting op h
Eenheid,
de Vrij A
In zijn
Formulier
lichting 8
VERKRIJG
DES MEN
TOT GOD;
tegenover
Remoat
verklaring
Da. Bon
toelichting
't daarin
Want in
van wat d
dreden en
ontrent de
is, zoo is
voor wie,
Formulier.
Het is
1884, in
Drie Form
deze Lich
terig te z
heldere u
heils”, m
van die u
antithetisch
ten, voor
een wat h
lijk dogma
Da. Bon
te voorzien
En, naar
geslaagd.
Dogmatie
in dit rijn
zijn, als z
over ik m
ziner phys
Ik heb
mij nog al
verblindt, a
predikant
gezien. Ma
tino heeft
er dan nu
even frisch
was.
Het is t
toelichting
ken en als
catechisante
en voorts
Remoatran